

ОДРЖИВИ РАЗВОЈ УСУД АРХИТЕКТУРЕ SUSTAINABLE DEVELOPMENT - THE FATE OF ARCHITECTURE

Аутор: проф. др Борислав Стојков
Издавач: Orion Art Books, Београд, 2024.

„Лако је са добрим књигама, оне причају саме“, каже Диди на моју објаву да сам завршио писање приказа нове књиге Бате Стојкова. У праву је, и томе се нема шта додати.

Један од наших најистакнутијих савремених урбаниста-просторних планера проф. др Борислав Бата Стојков недавно се огласио књигом *Одрживи развој усуд архитектуре* (Orion Art Books, 2024). У суштини, она се наставља на његову претходну збирку есеја *Моја политика: о граду и другом* (Orion Art/PTC, 2021), коју сам пре извесног времена представио у истом овом часопису (бр. 57, 2023). У том тексту написао сам како је то сјајна збирка чији ниво је тешко досегнути. Но, Бату Стојкова очито не мучи проблем шта после одличне књиге - једноставно је написао нову одличну књигу. Упућеније то не чуди, с обзиром да знају да он свој живот живи заинтересовано и брижно, и да је његов радни сто натопљен великом стваралачком енергијом и страшћу.

Свих 48 текстова, колико их је у књизи, осим једног, претходно су објављени у Културном додатку „Политике“. Писани су у реалном времену и везани су за ауторову професију архитекте, урбанисте и просторног планера. Иако су омеђени годинама 2021. и 2024, њихов садржај је знатно обухватнији - задире у векове иза, али је и оријентир/сугестија за време које долази. Као и у претходној књизи, на почетку је дата *Уводна реч*, а на крају *Индекс* кључних имена поређаних по азбучном реду и краћа *Белешка о аутору*. Распоред текстова не прати хронологију првобитног објављивања, већ их је аутор сегментирао на следећа тематска поглавља: 1) *Архитектура* (17 текстова) 2) *Урбанизам* (18 текстова) и 3) *Одрживи развој вектор ка будућности* (13 текстова, не рачунајући текст који је писан као уводни испред наведеног поглавља). Текстови су обogaћени пригодним фотографијама у боји, цртежима и другим илустрацијама, од којих је неколицину израдио сам аутор. Писмо је ћирилица, број страна 218, повез броширан, формат 20x20 см, тираж 200 примерака. Издавач је Orion Art Books, Београд. Хемија створена међу

кључним актерима који су „произвели“ претходну књигу срећно их је сјединила и овај пут. Издање је функционално и естетски веома привлачно, чиме буди жељу за спознајом. Објављивање књиге помогли су Wurth doo, Београд, ZAP doo, Београд и Urbo Integra, Београд.

Нови свет је, како примећују поједини савременици, препуштен шапатима. Бата Стојков не шапуће, присутан је и поносно изговара свој текст. У времену које слави глупост, површност и буку, свако његово оглашавање је прави противотров, химна интелигенцији, традицији и промишљености. И након шест деценија испуњених активним прегалаштвом, он се са поштовањем и пажњом односи према матичној професији и темама у вези са њом. Есеји које из дана у дан истрајно исписује испуњени су заносом, усхићењем, радозналошћу, љубављу.

Књига *Одрживи развој усуд архитектуре* није (само) обичан наставак претходног издања, већ збирка текстова која има ововременску вредност. Читајући је, осећамо да смо се нашли у издвојеном и повлашћеном простору, у простору сачињеном од мисли и идеја које не пристају на

привременост, баналност, конформизам, на перспективу која се завршава једном тачком. Бата Стојков пише са уверењем и ауторитетом. Он је посвећени ерудита и мисионар. Космополит духом и културом, порочно радознао за незнано и ново. Теме су од локалног до глобалног значаја. Сваку од њих аутор је обележио сопственим углом виђења и обојио сопственим доживљајем. Текстови се могу читати по реду или на прескок, према афинитетима. Писани су сажето, разумљивим језиком и лако се памте. Усмерени су на суштину теме, каткад са теоретским и историографским дигресијама. За разлику од претходне књиге, тон саопштавања је стишан и миран, чак и када аутор реферише о негативним савременим појавама и околностима.

Питању архитектуре (прво поглавље) аутор прилази као сложеном културолошком феномену. Оцењује да се о архитектури данас углавном пише са естетског становишта, чиме се умањује њен велики друштвени значај. Занимљиво и присно представља своје додире са савременим архитектима и њиховим делима, доноси информације и извештаје о модерним струјањима у архитектури, дискутује о вредновању архитектата и архитектуре кроз институције, промишља однос архитектуре и филозофије, истражује њене симболичке учинке... Притом, не парадира својим знањем и не улази у замку интелектуализовања архитектуре, већ је демократизује и чини да је доживљавамо као нешто блиско и вредно.

У друго поглавље књиге смештени су текстови везани за урбанизам и просторно планирање у Србији. Ове теме спадају у трајне ауторове преокупације. Ма колико се њима бавили, чини се да се оне непрестано шире, а крај увек измиче. Жеља и потреба да се изнова и из другачијег угла сагледају феномени који их генеришу и обликују није могла заобићи ни ову књигу. Како то и сам аутор каже, кроз ове текстове учињен је покушај да се осветли тешка и апсурдна судбина урбанистичког и просторног планирања

као активности од јавног значаја, које су у нашем друштву данас извитоперене до крајње мере као сервис политичких директива и инвеститорских диктата.

Кохезиона сила књиге извире из теме одрживог развоја, којој је аутор посветио завршно, треће поглавље. Кроз посебан - уводни текст дата је потпора бољем разумевању појма одрживог развоја, а затим и недвосмислена порука како морамо да се ослободимо лоших навика и предрасуда из прошлости и у најкраћем могућем року предузмемо озбиљне кораке како бисмо могли да откријемо границе слободе и контролишемо будућност. Уз то иде и скуп инспиративних чланака у којима се евидентирају нове технолошко-жаргонске појаве, указује на важност и значај научног погледа на свет, и на неминовност хватања у коштац са ризицима - јер ризик није претња, он је „убрзивач“ иновација, замаха и промене!

Међу корицама књиге нашли су се и прави медаљони од текстова. По личном избору, то су пре свега: *Архитектура - симбиоза науке и уметности; Архитектура и објективизам Ајн Ренд; Мегалополиси у Кини; Смрт града; Од града ка музици; „Границе раста“ после 50 година; Одржива архитектура Дијебеда Керее; Квантни прескок уз помоћ просторног урбанизма* и др.

Одрживи развој усуд архитектуре на вредносном је и смисаоном трагу ауторовог претходног остварења. То је књига игре знања и критичког промишљања, „моделована“ - како би Богдан Богдановић рекао - „од небројених кодова и вишезначја“. За посвећенике архитектуре, урбанизма и просторног планирања она ће, несумњиво, представљати извор интелектуалног задовољства. За ширу читалачку публику, она доноси низ корисности: најпре, подсећа нас на то да смо део света и део културе који ову планету чине јединственом у универзуму, далеко од приче коју тренутно живимо; затим, помаже нам да не испаднемо из смисла, из историје, и не мање важно, ауторово залагање

и његове речи буде наду да ћемо једном стићи до света каквог прижељкујемо. Као и друга издања истог аутора, и ово нас учи да критички мислимо, повезује нас са другим ауторима, темама и идејама, и омогућава нове сарадње и дружења. Проницљивијим читаоцима, *Одрживи развој* ... ће, верујем, послужити и као извориште за сопствену авантуру духа.

Нека на овом месту остане забележено и да осим неупитних интелектуалних врлина, проф. Стојков поседује и грађанске врлине, односно осећање одговорности за јавне ствари и уверење да смо дужни да у њима учествујемо. Ових дана то увелико и потврђује као један од ангажованијих стручњака окупљених око *Декларације о судбини Београдског сајма и Генералштаба*, али и референцама садржаним у овој књизи које скрећу пажњу на системску кризу урбанистичког и просторног планирања у нас, и на коруптивне елементе у јавним политикама (контроверзни пројекти осмишљени да редефинишу урбани идентитет Београда; приватизација јавног добра; разарање институција; исцрпљивање природних ресурса и др.). Насловна страна књиге (Београдски сајам у предњем плану и панорама града са Палатом Београд и Црквом Светог Марка у позадини), верујем, поткрепљује овакво просуђивање и илуструје неке од важних мотива књиге.

Шта још нисам рекао? Без даљњег, Бата Стојков је свестран стваралац. Неспоран је квалитет његових архитектонских реализација, просторних и урбанистичких планова које је израдио и којима је руководио, радијских музичких емисија које је осмислио, клавирских реситала које је извео ... и тако даље и тако даље... но, упркос свему, слободан сам да тврдим да је његово писање највредније што је урадио. Кафка је говорио да писање спасава од смрти. Бата Стојков, засигурно, то зна, и пише. Заслужио је бесмртност.

Здравља и дуг живот, то Вам желим, професоре.

др Зоран Радосављевић, дипл. простор. план.